

ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายอิสลามในจังหวัดอื่นของประเทศไทย : ศึกษากรณีการใช้กฎหมายอิสลามด้านวิธีสบัญญัติ

อับดุลเลาะห์ หัตยี*

รองศาสตราจารย์พินิจ ทิพย์มณี**

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มุ่งศึกษาถึงการบังคับใช้กฎหมายอิสลามด้านวิธีสบัญญัติของประเทศไทยและของต่างประเทศเฉพาะในกลุ่มประเทศที่เป็นสมาชิกของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) ซึ่งมีผู้นับถือศาสนาอิสลามเป็นส่วนน้อย ได้แก่ ประเทศฟิลิปปินส์ ประเทศสิงคโปร์ และประเทศที่มีผู้นับถือศาสนาอิสลามเป็นส่วนใหญ่ ได้แก่ ประเทศมาเลเซีย (รัฐปีนัง) โดยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เปรียบเทียบและสรุปผล เพื่อให้เกิดแนวทางที่จะนำมาซึ่งการประยุกต์ใช้ สามารถแก้ปัญหาและลดอุปสรรคต่างๆ ของการบังคับใช้กฎหมายอิสลามในประเทศไทยที่มีอยู่ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

จากการศึกษาพบว่า ปัจจุบันประเทศไทยมีพระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้กฎหมายอิสลามในเขตจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลาและสตูล พ.ศ. 2489 ที่ใช้บังคับกับมุสลิมในเขต 4 จังหวัดภาคใต้เท่านั้น โดยศาลจะทำการพิจารณาควบคู่กับ คู่มือหลักกฎหมายอิสลามว่าด้วยครอบครัว และมรดก (ฉบับศาลยุติธรรม) ที่มีทั้งกฎหมายวิธีสบัญญัติและกฎหมายสารบัญญัติในกฎหมายฉบับเดียวกัน ซึ่งกำหนดเพียงแค่ขอบเขตการบังคับใช้ในบางเรื่อง ได้แก่ อำนาจศาล คู่ความ และเขตศาล เท่านั้น สำหรับการวินิจฉัยชี้ขาดคดีแพ่งเกี่ยวกับเรื่องครอบครัวและมรดกของอิสลามศาสนิกโดยศาลชั้นต้นในจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลาและสตูล ซึ่งอิสลามศาสนิกเป็นทั้งโจทก์และจำเลย หรือเป็นผู้เสนอคำขอในคดีไม่มีข้อพิพาท ให้ใช้กฎหมายอิสลามว่าด้วยครอบครัวและมรดกบังคับแทนบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยการนั้น โดยกระบวนการพิจารณาของศาลศาสนานั้น จะมีตะโต๊ะยุติธรรม มีอำนาจวินิจฉัยชี้ขาดเฉพาะข้อกฎหมายอิสลามเท่านั้น ส่วนปัญหาข้อเท็จจริงหรือปัญหาข้อกฎหมายอื่น ๆ เป็นอำนาจของผู้พิพากษา ทั้งนี้ คำวินิจฉัยของตะโต๊ะยุติธรรมในข้อกฎหมายอิสลามนั้นเป็นอันเด็ดขาด จะอุทธรณ์หรือฎีกาไม่ได้ และในบางกรณีอำนาจวินิจฉัยของตะโต๊ะยุติธรรมอาจเกี่ยวข้องกับอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลเยาวชนและครอบครัว ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 อีกด้วย นอกจากนี้ยังรวมไปถึง กรณีที่ไม่มีกรอบระเบียบวิธีการดำเนินงานและควบคุมดูแลการบริหารงานของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดและคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด เพื่อทำหน้าที่เป็นคณะกรรมการอิสลาม หรือคณะกรรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทอิสลามก่อนที่จะมีการฟ้องคดีต่อศาล ซึ่งอาศัยอำนาจตามมาตรา 18 (5) แห่งพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 โดยไม่ต้องดำเนินการไกล่เกลี่ยหรือประนีประนอมข้อพิพาท ตามหลักเกณฑ์

* นักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

** ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

การประนีประนอมยอมความของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เพื่อให้ข้อตกลงมีผลบังคับโดยที่ผู้ร้องไม่ต้องนำไปฟ้องต่อศาลและดำเนินคดีตามวิธีพิจารณาปกติอีกชั้นหนึ่ง และกรณีที่ไม่มีการจัดตั้งสำนักงานจดทะเบียนเกี่ยวกับการสมรส การหย่า ตามกฎหมายอิสลาม ทำให้การบริหารกฎหมายอิสลามขาดความสมบูรณ์ ผู้ที่สมรสหรือหย่าตามกฎหมายอิสลามไม่สามารถแสดงสถานะในเบื้องต้นได้ว่า การสมรส การหย่านั้นได้กระทำถูกต้องตามกฎหมายอิสลาม และไม่สามารถนำเอาหนังสือรับรองการจดทะเบียนนั้นมา เป็นหลักฐานยืนยันสิทธิอันเกิดจากสถานะทางครอบครัวได้ เหมือนเช่นการจดทะเบียนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ผลจากการศึกษาในข้างต้น ผู้เขียนจึงขอเสนอแนะโดยเห็นสมควรให้มีการตรากฎหมายว่าด้วยการใช้กฎหมายอิสลามว่าด้วยครอบครัว มรดก และการพิจารณาคดี ให้มีผลบังคับใช้แทนพระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้ฯ เพื่อให้กฎหมายอิสลามว่าด้วยครอบครัวและมรดกบังคับใช้เป็นการทั่วไปสำหรับหรับมุสลิมทั่วประเทศ โดยจัดตั้งแผนกคดีครอบครัวมรดกอิสลามขึ้นในศาลจังหวัดทุกจังหวัดและในศาลฎีกาเพื่อพิจารณาพิพากษา หรืออุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลจังหวัดแผนกคดีครอบครัวมรดกอิสลาม รวมไปถึงการจัดให้มีโต๊ะยุติธรรม เพื่อร่วมพิจารณาคดีในศาลเยาวชนและครอบครัว สำหรับคดีที่มีผู้นับถือศาสนาอิสลามเป็นคู่ความ จึงเห็นสมควรให้มีโต๊ะยุติธรรม ร่วมเป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดีในศาลเยาวชนและครอบครัว ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวฯ ด้วย ส่วนกรณีที่ต้องมีการไกล่เกลี่ยนั้น เห็นสมควรให้มีการออกระเบียบวิธีการดำเนินงานและควบคุมดูแลการบริหารงาน ของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดและคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด เพื่อทำหน้าที่เป็นคณะกรรมการอิสลาม คณะกรรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทอิสลามสำหรับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก่อนฟ้องคดี โดยอาศัยอำนาจตามมาตรา 18 (5) แห่งพระราชบัญญัติการบริหารฯ ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องกับกฎหมายว่าด้วยการใช้กฎหมายอิสลามว่าด้วยครอบครัว มรดก และการพิจารณาคดี ซึ่งหากจะมีการบังคับใช้ในอนาคต โดยคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งประสงค์จะนำคดีขึ้นสู่ศาล หรือเมื่อมีการฟ้องคดีต่อศาลแล้ว จึงสมควรจัดให้มีการไกล่เกลี่ยหลังฟ้องคดีด้วย และเห็นสมควรให้มีการจัดตั้งสำนักงานจดทะเบียนสมรส ทะเบียนหย่า ตามกฎหมายอิสลาม เพื่อให้การบริหารกฎหมายอิสลามเป็นไปโดยสมบูรณ์ และถือว่าการจดทะเบียนนั้น เป็นการแสดงสถานะในเบื้องต้นว่า การสมรส การหย่านั้นได้กระทำถูกต้องตามกฎหมายอิสลาม และสามารถนำเอาหนังสือรับรองการจดทะเบียนนั้นมา เป็นหลักฐานยืนยันสิทธิอันเกิดจากสถานะทางครอบครัวได้เช่นเดียวกับการจดทะเบียนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ABSTRACT

This thesis is to study the comparison between enforcement of Islamic procedure law in Thailand and ASEAN countries, which has few people who are Islam such as Philippines Singapore and the countries which mostly are Islam such as Malaysia (Penang state). All the information will be analyzed to compare and to conclude for solving problems of enforcement of Islamic law in proper way.

From the study found that Thailand has an Act which about Islam in the area of Pattani province, Naratiwat Provice, Yala Province and Satul Province since 1946. The purpose of using only 4 provinces is that the court will consider with the principle of Islamic law, only family law and heritage law (Court of Justice Procedure) which has procedure law and substantive law in the same Act. This law can be enforce in some sceneries such as jurisdiction, litigants and jurisdiction area. For the decisions of civil cases which has Islam litigants, in the 4 provinces area, the court will use decision according to Islamic law in particularly cases, there will be a qadi who will make a decision only law related to Islam and other disputes will be under consideration of judges. Qadi decision is final, no appealing or else. Sometimes, qadi will make decision upon juvenile and family Act also. Furthermore, there are the cases that they do not have any regulations of procession and control of committee of Islamic of the province or the masjid who take action. According to the Article 18 (5) of Islamic Administrative law Act, 1997, there will not be any arbitrations or mediations by the enforcement of Commercial and Civil Procedure Code, to have judges consider about arbitrations or mediations,. Also, there are no registration of marriage and divorce, therefore, those Islam people will not have any paper to prove such.

In initiate study, I would like to suggest to have another law which is Islamic family, inherit and procedures Act. instead of Law enforcement of Islam in Pattani, Naratowat, Yala and Satul, 1946. To strengthen Islam law to have used in wide spread all over the country, establishing a department of Islamic law in every provinces and in the Supreme Court to have they consider in the appeals. Also, assign qadi to be in the judges in the court in the case of family and juvenile that has Islam involved according to the juvenile and family Act, 2010. Thus, to make this law goes together with law of Islamic family, inherit and procedures Act., arbitration and mediation should have a regulations to control and administrate the committee who take the action according to Article 18 (5) of Islamic Administrative law Act, 1997. Lastly, there should be a registration bureau, to register marriage and divorce according to Islamic law. This will administrate the Islam law in proper way and the marriage and divorce will be a status by the law.

1. บทนำ

เนื่องจากชาวไทยมุสลิมนั้นมีกฎหมายอิสลามที่เป็นธรรมนูญชีวิต ตามครรลองของศาสนาอิสลาม ฉะนั้น กฎหมายแพ่งที่บังคับใช้ทั่วไปซึ่งเป็นที่ยอมรับของสังคมไทยส่วนใหญ่ จึงอาจไม่เป็นที่ยอมรับสำหรับชาวไทยมุสลิม เพราะผลในทางกฎหมายมีความแตกต่างกัน ซึ่งจากข้อเท็จจริงดังกล่าวนี้ ถือได้ว่าเป็นปัญหาในทางทฤษฎีและในทางปฏิบัติที่สมควรได้รับการแก้ไข ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดการยอมรับในสังคมของมุสลิม ที่มีชนมุสลิมเป็นส่วนใหญ่ในจังหวัดชายแดนใต้และเป็นชนส่วนน้อยที่กระจายตัวไปยังจังหวัดอื่น ๆ ทั่วประเทศไทย ดังนั้น เมื่อไม่มีหลักการพิจารณาและขั้นตอนที่ชัดเจน และบังคับใช้อย่างเท่า

เทียมกันระหว่างมุสลิม ทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมในหลักการของ “อิสลาม” อาจเป็นการเลือกปฏิบัติ (Discriminate) ระหว่างชาวไทยมุสลิมด้วยกันที่อยู่ในเขตจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสตูลกับที่อยู่นอกเขตจังหวัดอื่น ๆ ของประเทศไทย โดยการใช้บทบัญญัติของกฎหมายต่างกันในเรื่องที่มีการปฏิบัติเหมือนกัน (ครอบครัวและมรดก) ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำกันในการบังคับใช้กฎหมายโดยรัฐ ซึ่งสิทธิดังกล่าวนี้เป็นสิทธิที่จะได้รับการรับรองตามรัฐธรรมนูญที่กำหนดให้บุคคลย่อมเสมอภาคในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน และปราศจากการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมเพราะเหตุความเชื่อทางศาสนาที่แตกต่างกัน² และเกิดการไม่ยอมรับระบบการวินิจฉัยของศาลยุติธรรม การที่ตะโต๊ะยุติธรรมทำหน้าที่เพียงวินิจฉัยข้อกฎหมายอิสลาม³ โดยยึดหลักการพิจารณาและขั้นตอนต่าง ๆ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภายใต้การบังคับของพระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้ฯ ที่กำหนดเพียงแค่ขอบเขตการบังคับใช้ในบางเรื่อง⁴ ได้แก่ อำนาจศาล คู่ความ เขตศาล เป็นต้น โดยจะพิจารณาควบคู่กับคู่มือหลักกฎหมายอิสลามว่าด้วยครอบครัวและมรดก⁵ อีกชั้นหนึ่ง ทำให้ในบางครั้งเกิดช่องว่างของกฎหมาย และในที่สุดศาลต้องพิจารณาวินิจฉัยอีกว่าจะต้องบังคับตามกฎหมายฉบับใด ซึ่งจากสาเหตุดังที่กล่าวมา ทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับขอบเขตการบังคับใช้กฎหมายอิสลาม รวมถึงปัญหากระบวนการพิจารณาของศาล ทั้งยังมีผลสืบเนื่องไปถึงปัญหาในเรื่องอื่น ๆ ด้วย ได้แก่ ปัญหาคณะกรรมการใกล้เคียงข้อพิพาทอิสลาม และปัญหาการจัดตั้งสำนักงานเกี่ยวกับการสมรส การหย่า ของมุสลิมในประเทศไทย กระทั่งในที่สุดปัญหาดังกล่าวนอกจากจะประสบเพียงแคในเขต 4 จังหวัดชายแดนใต้ หากในอนาคตมีการขยายการบังคับใช้กฎหมายอิสลามไปยังจังหวัดอื่น ๆ ของประเทศไทยด้วยแล้ว ปัญหาที่มีอยู่เดิมก็จะขยายวงกว้างมากยิ่งขึ้น

2. แนวความคิดเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายอิสลามด้านวิธีสบัญญัติ

การบังคับใช้กฎหมายอิสลามในฐานะกฎหมายภายในของประเทศไทย⁶ ในเรื่องของครอบครัวและมรดกนี้ ถือเป็นลักษณะพิเศษอย่างหนึ่งของกฎหมายอิสลาม ซึ่งอันที่จริงกฎหมายอิสลามไม่ได้มีเฉพาะเรื่องครอบครัวและมรดกเท่านั้น กฎหมายอิสลามนั้นครอบคลุมทั้งกฎหมายพาณิชย์ กฎหมายแพ่ง

¹ อูस्ताซอับดุลชะกูร์ บิน ซาฟิอีย์ (อับดุลสุโก ดินอะ), “เปิดรับกฎหมายอิสลาม เปิดใจแก้ปัญหาได้,” สืบค้นเมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน 2559 จาก <http://oknation.nationtv.tv/blog/shukur/2010/10/31/entry-1>

² มาตรา 27 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

³ มาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้กฎหมายอิสลามในเขตจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสตูล พ.ศ.2489

⁴ มาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้กฎหมายอิสลามในเขตจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสตูล พ.ศ.2489

⁵ คู่มือหลักกฎหมายอิสลามว่าด้วยครอบครัวและมรดก ฉบับศาลยุติธรรม พ.ศ.2554.

⁶ เพียงพร วิเศษสินธุ์, รายงานการอบรมหลักสูตร “ผู้พิพากษาผู้บริหารในศาลชั้นต้น” รุ่นที่ 10 สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม, กฎหมายอิสลามกับการจัดการมรดก: ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัด สตูล, (ม.ป.ท: ม.ป.พ, 2555), น. 15.

กฎหมายการค้า กฎหมายอาญา ตลอดจนถึงกฎหมายวิธีพิจารณาความ⁷ เนื่องจากมุสลิมนั้น มีรากฐานทางวัฒนธรรมดั้งเดิมมาจากเชื้อชาติหรือกลุ่มตะวันออกกลาง ซึ่งมีความถนัดในเชิงการค้าขาย การพาณิชย์ ลักษณะของกฎหมายจึงค่อนข้างจะครอบคลุม แต่ด้วยกฎหมายในเรื่องดังกล่าวนี้ มีความห่างไกลจากสภาพบังคับในการดำเนินชีวิตประจำวันตามที่ขึ้นอยู่กับกฎหมายที่เกี่ยวกับเรื่องครอบครัวและมรดก เช่น หลักการ และวิธีการที่เกี่ยวข้องกับการสมรส (การนิทาห์) ในแนวทางของมุสลิม ที่มีความแตกต่างอันเป็นแบบเฉพาะตามความเชื่อและหลักธรรมคำสอนที่สืบทอดมาจากรุ่นสู่รุ่น⁸ โดยพื้นฐานของวัฒนธรรมนี้อาจส่งผลกระทบต่อสภาพความเป็นอยู่ในสังคมไทย ที่เกี่ยวกับสถาบันครอบครัวอันเป็นสถาบันหลักที่สมควรให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งจะเห็นได้ว่าตั้งแต่อดีตสมัยกรุงสุโขทัย⁹ กรุงศรีอยุธยา เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน กฎหมายที่เกี่ยวกับครอบครัวนั้นมีความสำคัญ และมีการพัฒนาควบคู่กับสังคมไทยมาโดยตลอด จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการพิจารณาถึงวัฒนธรรม ความคิด ความเชื่อตามหลักการของมุสลิมประกอบเสมอ¹⁰

3. มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายอิสลามด้านวิธีบัญญัติของประเทศ ไทยและของต่างประเทศเฉพาะในกลุ่มประเทศที่เป็นสมาชิกของประชาคมเศรษฐกิจ อาเซียน (AEC)

3.1 ประเทศไทย

จากการศึกษาพบว่า ประเทศไทยมีพระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้ฯ ที่ใช้ควบคู่กับ คู่มือหลักกฎหมายอิสลามว่าด้วยครอบครัว และมรดก ที่มีทั้งกฎหมายวิธีบัญญัติและกฎหมายสารบัญญัติในกฎหมายฉบับเดียวกัน ส่วนที่เป็นกฎหมายวิธีบัญญัติที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันนั้นกำหนดเพียงแค่ขอบเขตการบังคับใช้ในบางเรื่อง ได้แก่ อำนาจศาล คู่ความ เขตศาล เป็นต้น กล่าวคือ การวินิจฉัยชี้ขาดคดีแพ่งเกี่ยวกับเรื่องครอบครัวและมรดกของอิสลามศาสนิกโดยศาลชั้นต้นในจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลาและสตูล ซึ่งอิสลามศาสนิกเป็นทั้งโจทก์จำเลยหรือเป็นผู้เสนอคำขอในคดีไม่มีข้อพิพาท ให้ใช้กฎหมายอิสลามว่าด้วยครอบครัวและมรดกบังคับแทนบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยการนั้น โดยกระบวนการพิจารณาของศาลศาสนานั้น จะมีตะไต่ะยุติธรรม มีอำนาจวินิจฉัยชี้ขาดเฉพาะข้อกฎหมายอิสลามเท่านั้น ทั้งนี้ คำวินิจฉัยของตะไต่ะยุติธรรมในข้อกฎหมายอิสลามนั้นเป็นอันเด็ดขาด จะอุทธรณ์หรือฎีกาปัญหาดังกล่าวต่อไปไม่ได้ และในบางกรณีอาจเกี่ยวโยงกับอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลเยาวชนและครอบครัว เนื่องจากมีคู่ความในคดีเป็นผู้นับถือศาสนาอิสลาม และอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติ

⁷ มุณีร มุหะหมัด, กฎหมายอิสลามเบื้องต้น, (ม.ป.ท: ม.ป.พ, 2551), น. 172.

⁸ อารง สุทธาศาสน์, ศาสนาอิสลามกับการเมืองไทยในพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรมของการเมืองไทย, (กรุงเทพมหานคร:มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช ,2528), น. 401.

⁹ เกษม ศิริสัมพันธ์, “ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย,” (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2539), น. 4.

¹⁰ ศุภณัฐ บัวกลาง, “ความเป็นกลางของรัฐกับเสรีภาพในทางศาสนาและความเชื่อ,” (วิทยานิพนธ์หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2559), น. 13-14.

ศาลเยาวชนและครอบครัวฯ อีกด้วย นอกจากนี้ยังรวมไปถึง กรณีการระงับข้อพิพาททางเลือกโดย คณะกรรมการอิสลามหรือคณะกรรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทอิสลามตามพระราชบัญญัติการบริหารฯ และ กรณีที่ยังไม่มีจัดตั้งหน่วยงานตามกฎหมายอิสลาม เพื่อบังคับให้เป็นไปตามกฎหมายอิสลาม

3.2 มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายอิสลามด้านวิธีสบัญญัติของต่างประเทศ

3.2.1 ประเทศฟิลิปปินส์

จากการศึกษาพบว่า ตามประมวลกฎหมายสถานภาพบุคคลมุสลิมของฟิลิปปินส์ กฎฎีกา ฉบับที่ 1083 ปี พ.ศ.2520 (Code of Muslim Personal Laws of Philippines (EMPL) Presidential Decree No. 1083 (1977))ได้กำหนดขอบเขตการใช้กฎหมายเอาไว้ตามประมวลกฎหมายแพ่งมุสลิม คือ เรื่องที่เกี่ยวกับบุคคลและความสัมพันธ์ทางครอบครัว¹¹(Personal and Family Relation) การแต่งงาน และการหย่า การรับมรดก โดยได้กำหนดรายละเอียดต่าง ๆ เกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวเอาไว้อย่างชัดเจน กำหนดให้คู่ความทั้งสองฝ่ายเป็นมุสลิม หรือในกรณีที่คู่ความฝ่ายชายเท่านั้นที่เป็นมุสลิม และได้ประกอบ พิธีสมรสตามกฎหมายอิสลามหรือตามประมวลกฎหมายนี้ และในกรณีที่การสมรสระหว่างมุสลิม กับไม่ใช่ มุสลิม และไม่ได้ประกอบพิธีสมรสตามกฎหมายอิสลามหรือประมวลกฎหมายนี้ให้ใช้ประมวลกฎหมาย แพ่งฟิลิปปินส์บังคับใช้ ทั้งนี้กฎหมายอิสลามสามารถนำมาบังคับใช้กับคดีเฉพาะคดีที่อยู่ในเขตอำนาจศาล แขนงศาสนาอิสลาม (Sharia Distric Court)¹² มีขอบเขตการบังคับใช้อยู่แต่เฉพาะหมู่เกาะภาคใต้ และ กำหนดให้สามารถอุทธรณ์ฎีกาคำพิพากษาของศาลศาสนาได้ เช่นเดียวกับคำพิพากษาของศาลทั่ว ๆ ไป¹³ ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญฟิลิปปินส์ นอกจากนี้ ประมวลกฎหมายดังกล่าวได้วางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการ ระงับข้อพิพาททางเลือกโดยกำหนดให้มีคณะกรรมการขึ้น 2 คณะ เพื่อทำหน้าที่ในการบริหาร กฎหมายอิสลาม ได้แก่ คณะกรรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (Agama Arbitration)¹⁴ และคณะที่ปรึกษา กฎหมายอิสลาม (Jurisconsult in Islamic Law)¹⁵ เป็นต้น และจัดให้มีสำนักงานเพื่อทำหน้าที่จดทะเบียน ต่าง ๆ ตามกฎหมายอิสลาม คือ สำนักงานจดทะเบียนสมรส ทะเบียนหย่าหรือเพิกถอนการหย่าและการ เปลี่ยนแปลงศาสนาอิสลามประจำภาค และ สำนักงานจดทะเบียนสมรส ทะเบียนหย่าหรือเพิกถอนการ หย่าและการเปลี่ยนแปลงศาสนาประจำถิ่น¹⁶ ซึ่งทำหน้าที่หลักเป็นนายทะเบียนสมรส ทะเบียนหย่า หรือ เพิกถอนการหย่าและการเปลี่ยนแปลงศาสนา โดยผลทางกฎหมายของการจดทะเบียน และหนังสือที่ออก โดยสำนักงานจดทะเบียนสมรส ทะเบียนหย่าหรือเพิกถอนการหย่าและมีการเปลี่ยนแปลงศาสนา รวมถึง เอกสารทั้งหมดเกี่ยวกับการจดทะเบียนดังกล่าว ถือว่าเป็นเอกสารมหาชนและถือว่าเป็นพยานหลักฐาน เบื้องต้นสำหรับข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการจดทะเบียนนั้น

¹¹ Section 13 Code of Muslim Personal Law of the Philippines Republic Act NO. 1083.(1977)

¹² Section 83 Code of Muslim Personal Law of the Philippines Republic Act NO. 1083. (1977)

¹³ Section 144 Code of Muslim Personal Law of the Philippines Republic Act NO. 1083. (1977)

¹⁴ Section 7 (1) Code of Muslim Personal Law of the Philippines Republic Act NO. 1083. (1977)

¹⁵ Section 164 Code of Muslim Personal Law of the Philippines Republic Act NO. 1083. (1977)

¹⁶ Section 83–87 Code of Muslim Personal Law of the Philippines Republic Act NO. 1083. (1977)

3.2.2 ประเทศสิงคโปร์

จากการศึกษาพบว่า พระราชบัญญัติการบริหารกฎหมายอิสลาม พ.ศ. 2509 (The Administration of Muslim Law Act 1966 – AMLA) ของสิงคโปร์นั้น ได้ให้การรับรอง 3 องค์กรหลักที่มีหน้าที่บริหารกิจการศาสนาอิสลาม ประกอบด้วยองค์กรต่างๆ ได้แก่ สำนักงานศาสนาอิสลามสิงคโปร์ (Majlis Ugama Islam Singapura/MUIS) ศาลชาร์อะฮ์ (Syariah Court) และสำนักทะเบียนสมรสมุสลิม เป็นต้น สำหรับขอบเขตการบังคับใช้กฎหมายอิสลามไม่ได้กำหนดขอบเขตการใช้กฎหมายอิสลามโดยจำกัดพื้นที่เอาไว้ การใช้กฎหมายอิสลามจึงสามารถบังคับใช้ได้ตลอดทั่วเกาะสิงคโปร์¹⁷ และผู้ที่จะดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาศาลศาสนาจะต้องได้รับการแต่งตั้งจากประธานาธิบดีแห่งสิงคโปร์¹⁸ ทั้งนี้ ศาลศาสนาอิสลามมีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีที่มุสลิมเป็นคู่ความทั้งสองฝ่ายหรือคู่ความที่ทำการสมรสภายใต้หลักกฎหมายอิสลาม และหากเป็นข้อโต้แย้งเกี่ยวกับ การแต่งงาน การหย่า คู่กรณีสามารถที่จะอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลศาสนาโดยอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการอุทธรณ์ (Appeal Board) ได้¹⁹ ในกรณีดังต่อไปนี้ กรณีแรกคือผู้ที่ได้รับความเสียหายจากคำพิพากษาในทุกคดีที่อาจคิดเป็นมูลค่าได้ไม่น้อยกว่า 450 ดอลลาร์ในทุกคดีที่มีคำพิพากษาในเรื่องสถานภาพของบุคคล (Personal status) กรณีที่สองสามารถอุทธรณ์ได้ทุกคดีที่เกี่ยวกับค่าอุปการะเลี้ยงดูของผู้อาศัยอยู่ด้วย (Maintenance of dependants) ซึ่งเป็นผู้ได้รับผลกระทบจากคำพิพากษา และกรณีสุดท้ายเป็นคดีอื่น ๆ ที่สามารถจะอุทธรณ์ได้ ถ้าหากได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการอุทธรณ์ ทั้งนี้ คำตัดสินของคณะกรรมการอุทธรณ์ถือว่าสิ้นสุด²⁰ นอกจากนี้พระราชบัญญัติดังกล่าว ได้บัญญัติให้มีคณะกรรมการอิสลามสิงคโปร์ Majlis Ugama Islam Singapura หรือ MUIS ด้วย โดยทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาของประธานาธิบดีสิงคโปร์ และภารกิจในการทำให้ชาวมุสลิมสิงคโปร์ได้เข้าใจในหลักการศาสนาอิสลามอย่างลึกซึ้ง และการปฏิบัติศาสนกิจอย่างเคร่งครัดพร้อม ๆ การเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ โดยให้ถือว่าคณะกรรมการอิสลามมีฐานะเป็นนิติบุคคลที่สามารถทำการฟ้องคดีหรือถูกฟ้องในนามของคณะกรรมการหรืออื่น ๆ ในฐานะที่เป็นนิติบุคคล ตลอดจนเป็นผู้จัดการมรดกตามพินัยกรรมหรือผู้จัดการมรดกของผู้ตาย หรือทรัพย์สินของทรัพย์สินต่าง ๆ ได้²¹ และภายใต้บังคับแห่งพระราชบัญญัติเดียวกัน ก็ได้กำหนดให้มีสำนักงานทะเบียนเพื่อจดทะเบียนต่าง ๆ ตามกฎหมายอิสลาม²² โดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญคือ ทำให้การบริหารกฎหมายอิสลามเป็นไปโดยสมบูรณ์ และถือว่าการจดทะเบียนนั้น เป็นการแสดงสถานะในเบื้องต้นว่า การสมรส การหย่านั้นได้กระทำถูกต้องตามกฎหมายอิสลาม และสามารถนำเอาหนังสือรับรองการจดทะเบียนนั้นมา เป็นหลักฐานยืนยันสิทธิอันเกิดจากฐานะทางครอบครัวได้ เช่นเดียวกับการจดทะเบียนตามกฎหมายแพ่ง แต่การจดทะเบียนสมรสหรือทะเบียนหย่าของมุสลิมไม่ใช่แบบแห่งการสมรสที่จะทำให้การสมรสหรือการหย่ามีความสมบูรณ์ การสมรสจะสมบูรณ์

¹⁷ Section 35 The Administration of Muslim Law Act, 1966.

¹⁸ Section 7 The Administration of Muslim Law Act, 1966.

¹⁹ Section 55 The Administration of Muslim Law Act, 1966.

²⁰ Section 56 The Administration of Muslim Law Act, 1966.

²¹ Section 5-7 The Administration of Muslim Law Act, 1966.

²² Section 98-104 The Administration of Muslim Law Act, 1966.

หรือไม่ ไม่ได้ขึ้นอยู่กับภาระจดทะเบียน แต่ขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงว่าการสมรสหรือการหย่านั้น ได้กระทำถูกต้องตามหลักศาสนาอิสลามหรือไม่²³

3.2.3 ประเทศมาเลเซีย (รัฐปีนัง)

จากการศึกษาพบว่า กฎหมายอิสลามของประเทศมาเลเซีย (รัฐปีนัง) ต้องบริหารโดยศาลศาสนาหรือศาลชารีอะฮ์ ที่มีขอบเขตอำนาจเฉพาะที่เกี่ยวกับศาสนาเพียงอย่างเดียว ซึ่งตามพระราชบัญญัติกฎหมายครอบครัวอิสลาม (รัฐปีนัง) 2547 (Enakmen Undang-Undang Keluarga Islam (Negeri Pulau Pinang) 2004) ได้กำหนดขอบเขตการบังคับใช้กฎหมายครอบครัวอิสลาม สำหรับผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม หรือได้สมรสตามพระราชบัญญัติดังกล่าวโดยศาลชารีอะฮ์ และมีอำนาจพิจารณาครอบคลุมไปถึงกรณีที่กฎหมายกำหนดให้ศาลศาสนาทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยเป็นการเฉพาะด้วย²⁴ ทั้งนี้ หากได้รับความเสียหายจากการตัดสินใจของศาล นายทะเบียน สามารถอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์ต่อไปได้²⁵ นอกจากนี้ การระงับข้อพิพาททางเลือกโดยวิธีการไกล่เกลี่ย ซึ่งการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีครอบครัวอิสลามจะต้องเป็นอำนาจหน้าที่ของศาลชารีอะฮ์เท่านั้น และเป็นการใช้วิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ที่เรียกว่า สุล์ห์ (Sulh) โดยอาศัยความสมัครใจของคู่กรณี ส่วนสำนักงานศาสนาอิสลาม (Jabatan Agama Islam) มีภาระงานที่มีลักษณะเข้าช่วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทครอบครัวอิสลาม คือการให้คำปรึกษา โดยมีรายละเอียดที่แตกต่างกันไปตามลักษณะงานของแต่ละภารกิจ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศาลชารีอะฮ์ และการให้คำปรึกษาของสำนักงานศาสนาอิสลามจะอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของแต่ละรัฐ²⁶ ซึ่งในการศึกษานี้ผู้เขียนจะขอยกตัวอย่างการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศาลชารีอะฮ์ และการให้คำปรึกษานักงานศาสนาอิสลามของรัฐปีนัง เพียงรัฐเดียว ทั้งนี้ ตามพระราชบัญญัติกฎหมายครอบครัวอิสลาม (รัฐปีนัง) 2547 (Enakmen Undang-Undang Keluarga Islam (Negeri Pulau Pinang) 2004) ศาลชารีอะฮ์มีอำนาจไกล่เกลี่ยตามเขตอำนาจศาลที่บัญญัติไว้ และภายใต้ระเบียบวิธีพิจารณาความแพ่งศาลชารีอะฮ์ รัฐปีนัง 2549 (Kaedah-kaedah Tatacara Mal (Sulh) Mahkamah Syariah Pulau Pinang, 2006) กำหนดให้ผลที่ได้มาจากกระบวนการไกล่เกลี่ย ไม่ว่าจะสิ้นสุดลงที่คู่กรณีตกลงกันได้เป็นผลสำเร็จ หรือจะต้องนำไปสู่ศาล ข้อตกลงของกระบวนการไกล่เกลี่ยที่ประสบความสำเร็จ ไม่ว่าจะจะเป็นกรณีสำเร็จอย่างสมบูรณ์หรือบางส่วน จะต้องนำไปยังศาลเพื่อบันทึกและทำคำสั่งศาล ข้อตกลงของกระบวนการไกล่เกลี่ยจะมีการทำในรูปแบบของสัญญา และให้คู่กรณีลงลายมือชื่อต่อหน้าผู้ดำเนินการในกระบวนการไกล่เกลี่ยแล้วต้องนำไปสู่ศาลเพื่อทำคำสั่งศาล

²³ Section 109 The Administration of Muslim Law Act, 1966.

²⁴ Section 6 Enakmen Undang-Undang Keluarga Islam (Negeri Pulau Pinang) 2004.

²⁵ Section 123 Enakmen Undang-Undang Keluarga Islam (Negeri Pulau Pinang) 2004

²⁶ มะรอนิง สาแลมิง และคณะ, การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททั่วด้วยครอบครัว และมรดกตามบทบัญญัติแห่ง ศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้, (ม.ป.ท: ม.ป.พ,ม.ป.ป.), น. 124.

4. บทวิเคราะห์

จากการศึกษามาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายอิสลามด้านวิธีบัญญัติตามพระราชบัญญัติว่าด้วยว่าด้วยการใช้ฯ ที่ใช้ควบคู่กับ คู่มือหลักกฎหมายอิสลามว่าด้วยครอบครัว และมรดก ประสบปัญหาที่เกี่ยวกับการบังคับใช้ในด้านวิธีบัญญัติ และเป็นผลสืบเนื่องให้การบังคับใช้กฎหมายฉบับอื่น ๆ ด้วย ได้แก่

ประการแรก ปัญหาขอบเขตการบังคับใช้กฎหมายอิสลามด้านวิธีบัญญัติ โดยภาพรวมของปัญหาดังกล่าวมี 3 กรณี ซึ่งกรณีแรกเกี่ยวกับอำนาจศาล เนื่องจากพระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้ฯ ไม่ได้กำหนดว่าเรื่องใดบ้างที่จะนำเอากฎหมายอิสลามมาบังคับใช้ แต่ได้กำหนดเพียงว่าเป็นคดีแพ่งเกี่ยวกับเรื่องครอบครัวและมรดกเท่านั้น จึงทำให้เกิดปัญหาว่าเรื่องที่เกี่ยวข้องด้วยครอบครัวและมรดกนั้น มีขอบเขตเพียงใด และจะต้องพิจารณาจากหลักกฎหมายอิสลาม หรือจะพิจารณาจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่ใช้บังคับเป็นการทั่วไป ซึ่งกฎหมายดังกล่าวจะมีขอบเขตที่แตกต่างกันออกไป ส่วนกรณีที่สองซึ่งเกี่ยวกับคู่ความนั้น พระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้ฯ ได้กำหนดให้คู่ความที่จะอยู่ภายใต้หลักกฎหมายอิสลามต้องเป็นมุสลิมทั้งโจทก์และจำเลย หรือเป็นผู้เสนอคำขอในคดีไม่มีข้อพิพาทเท่านั้น ซึ่งเป็นบุคคลที่สามที่ไม่ได้เป็นมุสลิม เข้าร่วมในคดีด้วยการร้องสอด ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 57 ไม่อาจจะนำเอากฎหมายอิสลามมาปรับแก้คดีได้แต่จะต้องนำเอาประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาปรับแก้คดีแทน และกรณีสุดท้ายเกี่ยวกับเขตศาล ที่พระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้ฯ ได้กำหนดให้กฎหมายอิสลามใช้บังคับในศาลชั้นต้นใน 4 จังหวัดเท่านั้น ไม่ได้ครอบคลุมไปถึงศาลชั้นต้นหรือศาลเยาวชนและครอบครัวตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวฯ ในจังหวัดอื่น ๆ ของประเทศไทยด้วย ซึ่งเมื่อเกิดเป็นคดีขึ้นในศาลเยาวชนและครอบครัว จะต้องนำหลักกฎหมายแพ่งทั่วไปมาบังคับแก้คดี อีกทั้งยังเกิดปัญหาว่าจำเลยอาจย้ายถิ่นภูมิลำเนาเพื่อหลบเลี่ยงการบังคับใช้กฎหมายอิสลาม ซึ่งผลในทางกฎหมายอาจจะกระทบกระเทือนถึงสิทธิต่าง ๆ ของประชาชนทั้งที่เป็นมุสลิมและไม่เป็นมุสลิมนั้น

ประการที่สอง ปัญหากระบวนการพิจารณาของศาลศาสนา มี 2 กรณี กล่าวคือ กรณีแรกเกี่ยวกับตะเต้ยุติธรรม ที่เป็นข้าราชการฝ่ายตุลาการ ตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 มีอำนาจวินิจฉัยชี้ขาดเฉพาะข้อกฎหมายอิสลามเท่านั้น ส่วนปัญหาข้อเท็จจริงหรือปัญหาข้อกฎหมายอื่นเป็นอำนาจของผู้พิพากษา โดยในการพิจารณาคดีซึ่งต้องใช้กฎหมายอิสลามก็เป็นหน้าที่ของตะเต้ยุติธรรมที่นั่งพิจารณา และนำกฎหมายอิสลามมาบังคับแก้คดี หากเป็นหน้าที่ของคู่ความที่จะต้องนำสืบไม่ ถือว่าเป็นที่สิ่งที่ศาลรับรู้เอง ทั้งนี้ปัญหาตะเต้ยุติธรรมถือเป็นปัญหาที่สืบเนื่องจากกรณีเขตศาล เนื่องจากปัจจุบัน ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวฯ ได้นิยามความหมายของคำว่า “คดีครอบครัว” ซึ่งหมายถึง “คดีแพ่งที่ฟ้องหรือร้องขอต่อศาลหรือกระทำการใด ๆ ในทางศาลเกี่ยวกับผู้เยาว์หรือครอบครัว ซึ่งจะต้องบังคับตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กฎหมายว่าด้วยการจดทะเบียนครอบครัว หรือกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องกับครอบครัว” ดังนั้นหากกำหนดให้มีตะเต้ยุติธรรม มีอำนาจในการวินิจฉัยคดีครอบครัวของศาลเยาวชนและครอบครัวด้วย สำหรับคดีที่มีคู่ความเป็นผู้นับถือศาสนาอิสลาม จึงไม่เป็นการขัดกับพระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้ฯ และไม่ขัดกับคำวินิจฉัยของประธานศาลฎีกาที่ ยช.14/2542 และกรณีที่สองเกี่ยวกับการอุทธรณ์หรือฎีกา ทั้งนี้เนื่องจากพระราชบัญญัติว่า

ด้วยการใช้ว่า คำวินิจฉัยของตะโต๊ะยุติธรรมในกฎหมายอิสลามให้เป็นอันเด็ดขาด จึงเป็นการตัดสิทธิสำหรับผู้ที่ได้รับความเสียหายจากคำพิพากษาของตะโต๊ะยุติธรรมในศาลชั้นต้น เนื่องจากไม่สามารถอุทธรณ์หรือฎีกาต่อไปได้

ประการที่สาม ปัญหาคณะกรรมการอิสลาม คณะกรรมการใกล้เคียงข้อพิพาท ซึ่งปัญหาดังกล่าวนี้อาจเกิดขึ้นมีสาเหตุอันเนื่องมาจากพระราชบัญญัติการบริหารองค์กรศาสนาอิสลาม พ.ศ. 2540 ไม่ได้กำหนดระเบียบวิธีการดำเนินงานและควบคุมดูแลการบริหารงาน ของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด และคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด ที่ทำหน้าที่เป็นคณะกรรมการใกล้เคียงข้อพิพาท ทำให้ต้องดำเนินการไกล่เกลี่ยหรือประนีประนอมข้อพิพาทโดยอาศัย หลักเกณฑ์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะ 17 ว่าด้วยการประนีประนอมยอมความ ตามมาตรา 850-852 และเพื่อให้ข้อตกลงมีผลบังคับ จะต้องนำไปฟ้องศาลและดำเนินคดีตามวิธีพิจารณาคดีปกติทั่วไปอีกชั้นหนึ่ง

ประการสุดท้าย ปัญหาหน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายอิสลาม เนื่องจากอดีตจนกระทั่งปัจจุบัน ประเทศไทยยังไม่ปรากฏว่ามีการจัดตั้งสำนักงานจดทะเบียนสมรส ทะเบียนหย่า ตามหลักกฎหมายอิสลาม ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ถือว่ามีความสำคัญและมีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการรองรับการบังคับใช้กฎหมายอิสลามตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้ฯ และพระราชบัญญัติการบริหารฯ หรือหากมีการแก้ไขข้อกำหนดอิสลามให้มีผลบังคับเป็นการทั่วไป ก็ย่อมจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง ส่งผลโดยตรงให้การบริหารกฎหมายอิสลามเป็นไปโดยสมบูรณ์ และถือว่าการจดทะเบียนนั้น เป็นการแสดงสถานะในเบื้องต้นว่า การสมรส การหย่านั้นได้กระทำถูกต้องตามกฎหมายอิสลาม และสามารถนำเอาหนังสือรับรองการจดทะเบียนนั้นมา เป็นหลักฐานยืนยันสิทธิอันเกิดจากฐานะทางครอบครัวก็ได้ เช่นเดียวกับการจดทะเบียนตามกฎหมายแพ่ง

5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

เมื่อได้ศึกษาทำการถึงความบกพร่อง อันเป็นปัญหาและอุปสรรคของการบังคับใช้กฎหมายอิสลามในเขต 4 จังหวัดชายแดนใต้ และในเขตจังหวัดอื่น ๆ ของประเทศไทย สำหรับใช้ในการปรับปรุงแก้ไข ให้การบังคับใช้กฎหมายอิสลาม มีความถูกต้อง สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น เหมาะสมแก่การบังคับใช้ ให้สอดคล้องตามหลักการของอิสลาม และสอดคล้องต่อความเปลี่ยนแปลงที่มีขึ้น โดยเฉพาะในปัจจุบันที่ประเทศไทยเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) ที่อาจก่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคมอิสลามในประเทศไทยในอนาคต ผู้เขียนจึงมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

ประการแรก เห็นสมควรให้มีกฎหมายว่าด้วยการใช้กฎหมายอิสลามว่าด้วยครอบครัว มรดก และการพิจารณาคดี เพื่อบังคับใช้แทนพระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้ฯ โดยกำหนดให้การพิจารณาพิพากษาและวินิจฉัยชี้ขาดคดีแพ่งเกี่ยวกับเรื่องสิทธิของบุคคล ครอบครัว มรดก ซึ่งเป็นมุสลิมทั้งโจทก์และจำเลย หรือมุสลิมเป็นผู้เสนอคำขอในคดีที่ไม่ข้อพิพาท ให้ใช้บังคับตามหลักกฎหมายอิสลามว่าด้วยครอบครัว มรดกตามที่กำหนดไว้ในข้อบัญญัติหลักกฎหมาย (คู่มือหลักกฎหมายอิสลามว่าด้วยครอบครัวและมรดก (ฉบับศาลยุติธรรม)) และวิธีพิจารณาคดีครอบครัวมรดกอิสลาม แทนบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และหากมีกรณีที่มีความเห็นขัดแย้งหรือต้องตีความตามหลักกฎหมายอิสลามว่าด้วย

ครอบครัวมรดก ให้องค์คณะผู้พิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีครอบครัวมรดกอิสลามมีอำนาจวินิจฉัยชี้ขาด โดยกำหนดให้จัดตั้งแผนกคดีครอบครัวมรดกอิสลามขึ้นในศาลจังหวัดและศาลฎีกา เพื่อพิจารณาพิพากษาคดีเกี่ยวกับการใช้กฎหมายอิสลามว่าด้วยครอบครัวและมรดก รวมทั้งมีอำนาจพิจารณาพิพากษา หรือมีคำสั่งให้เพิกถอนคำสั่งหรือคำวินิจฉัยหรือการกระทำใด ๆ ของบุคคลหรือคณะบุคคลที่มีขอบด้วย หลักกฎหมายอิสลามว่าด้วยครอบครัวและมรดก

ประการที่สอง เห็นสมควรให้มีการจัดตั้งแผนกคดีครอบครัวมรดกอิสลามขึ้นในศาลฎีกา เพื่อพิจารณาพิพากษาคำอุทธรณ์ คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลจังหวัดแผนกคดีครอบครัวมรดกอิสลาม โดยมีตะโตะยุติธรรมอย่างน้อยสองคนและผู้พิพากษาหนึ่งคน จึงเป็นองค์คณะที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดี สำหรับในคดีที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง คู่กรณีสามารถอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลต่อศาลฎีกาแผนกครอบครัวมรดกอิสลามได้ โดยทำเป็นหนังสือยื่นต่อศาลซึ่งมีคำพิพากษาหรือคำสั่งภายใน กำหนดหนึ่งเดือนนับแต่วันที่ได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งพร้อมค่าธรรมเนียม เพื่อไม่ให้เกิดช่องว่างของกฎหมาย การพิจารณาพิพากษาและการชี้ขาดตัดสินคดีในศาลฎีกาแผนกคดีครอบครัวมรดกอิสลาม หรือ การดำเนินการใดที่มีได้บัญญัติไว้ ให้นำบทบัญญัติของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและพระธรรมนูญศาลยุติธรรมมาใช้บังคับโดยอนุโลม ทั้งนี้ เพื่อไม่เกิดปัญหาขึ้นในระหว่างการพิจารณา ต้องกำหนดบทเฉพาะกาลไว้ในตอนท้ายด้วย กล่าวคือ ให้โอนบรรดาคดีที่ยื่นฟ้องแล้วหรืออยู่ในระหว่างการพิจารณาคดีของศาลใดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้ฯ ก่อนวันที่ใหม่นี้ใช้บังคับ ไปเป็นคดีของศาลแผนกคดีครอบครัวมรดกอิสลามในจังหวัดนั้น และให้ผู้ซึ่งดำรงตำแหน่งตะโตะยุติธรรมตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้ฯ อยู่ก่อนวันที่กฎหมายอิสลามว่าด้วยครอบครัว มรดก และการพิจารณาคดี มีผลใช้บังคับ ให้มีฐานะเป็นตะโตะยุติธรรมตามกฎหมายดังกล่าว อย่างไรก็ตาม หากมีกรณีที่เป็นอำนาจของศาลเยาวชนและครอบครัวที่มีผู้นับถือศาสนาอิสลามเป็นคู่ความในคดี จึงเห็นสมควรให้มีตะโตะยุติธรรมร่วมเป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดีในศาลเยาวชนและครอบครัว ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวฯ ด้วย

ประการที่สาม เห็นสมควรให้มีอกระเบียบวิธีการดำเนินงานและควบคุมดูแลการบริหารงานของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดและคณะกรรมการอิสลามประจำมัสยิด เพื่อทำหน้าที่เป็นคณะกรรมการอิสลาม คณะกรรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทอิสลามก่อนฟ้องคดี โดยอาศัยอำนาจตามมาตรา 18 (5) แห่งพระราชบัญญัติการบริหารฯ ทั้งนี้ ผู้ที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดไม่ควรทำหน้าที่อนุญาโตตุลาการ หรือพิพากษาในกรณีเดียวกัน โดยกำหนดให้ข้อตกลงที่ได้จากการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของ คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดมีผลบังคับ โดยไม่ต้องดำเนินการพิจารณาคดีนั้นในชั้นศาลอีกครั้งหนึ่ง นอกจากการกำหนดให้มีการออกระเบียบสำหรับการไกล่เกลี่ยก่อนฟ้องในข้างต้นแล้ว ยังสมควรให้มีการกำหนดมาตรการทางกฎหมายสำหรับการไกล่เกลี่ยภายหลังจากการฟ้องคดีแล้ว เพื่อให้สอดคล้องกับกฎหมายว่าด้วยการใช้กฎหมายอิสลามว่าด้วยครอบครัวมรดก และการพิจารณาคดี ซึ่งหากจะมีการบังคับใช้ในอนาคต เพราะเมื่อมีกรณีพิพาทเกี่ยวกับครอบครัวมรดกอิสลามเกิดขึ้น และคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งประสงค์จะนำคดีขึ้นสู่ศาล หรือเมื่อมีการฟ้องคดีต่อศาลแล้ว สมควรกำหนดให้ศาลมีอำนาจเรียกคู่กรณีทั้งสองฝ่ายมาเพื่อทำการไกล่เกลี่ย และเมื่อผู้ไกล่เกลี่ยหรือ

คู่กรณีเสนอข้อตกลงตามคำใกล้เคียงแล้ว ให้ศาลพิพากษาคดีตามยอมได้ ทั้งเพื่อให้การใกล้เคียงข้อพิพาทในเรื่องครอบครัวและมรดกอิสลาม มีมาตรฐานเดียวกัน หรืออย่างน้อยต้องใกล้เคียงกัน เกิดความสอดคล้องและไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ประการสุดท้าย เห็นสมควรให้มีการจัดตั้งสำนักงานจดทะเบียนสมรส ทะเบียนหย่า ตามหลักกฎหมายอิสลาม โดยใช้แนวทางการจัดตั้งสำนักงานจดทะเบียนสมรส ทะเบียนหย่า ตามบทบัญญัติว่าด้วยสถานบุคคลมุสลิมของประเทศฟิลิปปินส์ และบทบัญญัติการบริหารกฎหมายอิสลามของประเทศสิงคโปร์ เพื่อให้การบริหารกฎหมายอิสลามเป็นไปโดยสมบูรณ์ และให้ถือว่าการจดทะเบียนนั้น เป็นการแสดงสถานะในเบื้องต้นว่า การสมรส การหย่านั้นได้กระทำถูกต้องตามกฎหมายอิสลาม และสามารถนำเอาหนังสือรับรองการจดทะเบียนนั้นมา เป็นหลักฐานยืนยันสิทธิอันเกิดจากฐานะทางครอบครัวก็ได้ เช่นเดียวกับการจดทะเบียนตามกฎหมายแพ่ง

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

เกษม ศิริสัมพันธ์. “ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย.” วารสารกฎหมายมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

มุนีร มุหะหมัด. กฎหมายอิสลามเบื้องต้น. ม.ป.ท: ม.ป.พ, 2551.

วิทยานิพนธ์

เพียงพร วิเศษสินธุ์. รายงานการอบรมหลักสูตร “ผู้พิพากษาผู้บริหารในศาลชั้นต้น” รุ่นที่ 10 สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม.กฎหมายอิสลามกับการจัดการมรดก:ศึกษาเฉพาะกรณี. สตุล, 2555.

มะรอนิง สาแลมิง และคณะ. การใกล้เคียงข้อพิพาทว่าด้วยครอบครัว และมรดกตามบทบัญญัติแห่งศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้. ม.ป.ท: ม.ป.พ, ม.ป.ป.

ศุภณัฐ บัวกลาง. “ความเป็นกลางของรัฐกับเสรีภาพในทางศาสนาและความเชื่อ.” วิทยานิพนธ์หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2559.

อารง สุทธาศาสตร์. ศาสนาอิสลามกับการเมืองไทยในพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรมของการเมืองไทย. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2528.

สารสนเทศจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์

อุस्ताซอับดุลชะกูร์ บิน ซาฟิอีย์ (อับดุลสุโก ดินอะ) “เปิดรับกฎหมายอิสลาม เปิดใจแก้ปัญหาได้.”

<http://oknation.nationtv.tv/blog/shukur/2010/10/31/entry-1>, 7 พฤศจิกายน 2559.

กฎหมาย

คู่มือหลักกฎหมายอิสลามว่าด้วยครอบครัวและมรดก ฉบับศาลยุติธรรม พ.ศ.2554

พระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้กฎหมายอิสลามในเขตจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสตูล พ.ศ.2489
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

ภาษาต่างประเทศ

กฎหมาย

Code of Muslim Personal Law of the Philippines Republic Act NO. 1083. (1977).

The Administration of Muslim Law Act, 1966.

Enakmen Undang-Undang Keluarga Islam (Negeri Pulau Pinang) 2004.